

Резніченко В.О.

Науково-дослідний інститут публічного права

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті сформовано електронне врядування у сфері забезпечення вищої освіти в Україні. Наголошено, що більшість проблем у сфері вищої освіти пов'язана із недосконалою системою публічного адміністрування, саме цим і зумовлена актуальність дослідження електронного врядування у сфері забезпечення вищої освіти в Україні. Визначено, що електронне врядування є важливим складником функціонування всіх управлінських процесів у суспільстві на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Саме за допомогою цього інструменту органи державної влади можуть забезпечити здійснення принципів відкритості та ефективності. Обґрунтовано, що тривалі черги під кабінетами, паперова бюрократія, неефективність взаємодії органів державної влади, хабарництво за пришивидишення адміністративних процедур стали поштовхом до змін у напрямку розвитку електронного врядування в Україні. Відзначено, що крім освітньої діяльності, спрямованої на студентство, є ще покращення для працівників закладів вищої освіти, зокрема, ліцензування здійснюється через Єдину державну електронну базу з питань освіти. Саме завдяки цьому знімається додаткове навантаження із працівників закладів вищої освіти та Міністерства освіти та науки України, а також зменшуються можливі корупційні ризики. Наголошено, що уся інформація, яка міститься в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, окрім персональних даних та інформації з обмеженим доступом, є доступною у форматі відкритих даних, зокрема з урахуванням потреб осіб із порушенням зору. Особа має повний доступ до всіх відомостей про себе, внесених до Єдиної державної електронної бази з питань освіти. Зроблено висновок, що наявність доступів до даних Реєстру суб'єктів освітньої діяльності, Реєстру здобувачів освіти, Реєстру документів про освіту, Реєстру сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, Реєстру студентських (учнівських) квитків, Реєстру педагогічних працівників, Реєстру сертифікатів педагогічних працівників допомагає багатьом учасникам освітнього процесу долучитися до контролю за процесом надання якісної і доступної вищої освіти в Україні.

Ключові слова: електронне врядування, Єдина державна електронна база з питань освіти, заклад вищої освіти, інструмент публічного адміністрування, інформаційно-комунікаційні технології, публічне адміністрування.

Актуальність теми. У теорії і практиці адміністративного права провідне місце посідає категорія інструментів публічного адміністрування. Не є винятковою і сфера забезпечення вищої освіти в Україні.

Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки визначено, що у системі вищої освіти існує низка проблем, які разом із суттєвими зовнішніми і внутрішніми викликами створюють ризики та негативно впливають на можливості розвитку. Зокрема рівень автономії ЗВО (далі – заклад вищої освіти) залишається незадовільним, невідповідність навичок випускників ЗВО потребам роботодавців, низьке та неефективне фінансове забезпечення вищої освіти, низький престиж праці викладача, втрата кадрового потенціалу [1].

На основі зазначеного видно, що більшість проблем у сфері вищої освіти пов'язана із недо-

сконалою системою публічного адміністрування, саме цим і зумовлена актуальність дослідження електронного врядування у сфері забезпечення вищої освіти в Україні.

Теоретична основа дослідження. Інструменти публічного адміністрування досліджували такі науковці, як В. Авер'янов, К. Афанас'єв, О. Бандурка, В. Бевзенко, Ю. Битяк, К. Булатов, Н. Галіцина, В. Галунько, І. Голосніченко, Е. Демський, О. Джафарова, М. Ковалів, Л. Кожура, І. Коліушко, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Р. Куйбіда, В. Курило, М. Логвиненко, Р. Мельник, О. Нікітенко, О. Остапенко, І. Патерило, О. Правоторова, Л. Рогач, А. Сачаво, В. Тимошук, М. Тищенко, О. Угровецький, В. Хатуаєв, В. Шаповал та інші.

Виклад основного матеріалу. Нині електронне врядування є важливим складником функціонування всіх управлінських процесів у суспільстві

на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Саме за допомогою цього інструменту органи державної влади можуть забезпечити здійснення принципів відкритості та ефективності.

На думку Ю.В. Ковбасюк, сучасне публічне онлайн-адміністрування – це насамперед надання через Інтернет послуг і мінімізація потреби громадян та бізнесу прямо звертатися до урядових офісів. У цій царині цінуються такі алгоритми онлайн-нових трансакцій, за яких клієнтам не потрібно буде додатково вести листування із чиновниками, щось доз'ясовувати, дозаповнювати. До цього слід додати також Інтернет-дебати, чат-конференції, коментування відвідувачами урядових порталів поточних рішень тощо [2]. Науковець звертає увагу на практичність таких нововведень для звичайних громадян України, які можуть скористатися різного роду послугами, не залишаючи водночас будинок чи квартиру.

У світі люди вже давно прийшли до розуміння, що без розвитку е-врядування неможливо домогтися належного рівня реформування системи публічного адміністрування. «Люди служать людям» – це правило канадського інтегрованого урядового порталу Service Canada, на якому громадяни можуть у режимі онлайн, приміром, подати документи на отримання соціальної допомоги у разі народження дитини, змінити свою адресу у податковій декларації або оформити заявку на продовження дії паспорта [3].

Наші донедавна реалії – тривалі черги під кабінетами, паперова бюрократія, неефективність взаємодії органів державної влади, хабарництво за пришвидшення адміністративних процедур – стали поштовхом до змін у напрямку розвитку електронного врядування в Україні.

О.М. Ємельяненко вважає, що результатом впливу ІКТ на політичний процес є інтенсивність впровадження ІКТ у роботу державних органів, що дає змогу наблизити їх до громадян, поліпшити якість і розширити спектр послуг населенню, зробити їх загальнодоступними. Держава як інструмент покликана служити інтересам суспільства, і з упровадженням в органи державної влади та управління у центрі та на місцях інформаційних технологій одержує нові можливості для інформування своїх громадян, урахування їхньої думки із ключових питань, підвищення ефективності своєї діяльності. Тим самим нові ІКТ змінюють характер інформаційної взаємодії суспільства і держави, розширюють права громадян шляхом надання доступу до різноманітної інформа-

ції, збільшують можливості людей брати участь у прийнятті політичних рішень і стежити за діяльністю національних урядів [4]. Науковець звертає увагу на те, що застосування ІКТ у повсякденній діяльності органів державної влади приносить благо для суспільства загалом і для окремих громадян зокрема.

У дисертації А.О. Серенюк досліджено і структуровано основні визначення видів взаємодії влади і суспільства в електронному уряді, а саме G2C «уряд – громадяни», G2G «уряд – уряд», G2B «уряд – бізнес», G2E «уряд – державні службовці», C2G «громадяни – уряд», G4C «уряд для громадян». На основі такого аналізу науковець визначив електронне урядування як процес управління державою за допомогою сучасних ІКТ, що інтенсифікують процес взаємодії влади і громадян у мережі Інтернет, оптимізацію надання державноуправлінських послуг [5, с. 6].

Отже, електронне врядування є важливим складником нинішнього суспільства, спрямоване на пошук нових шляхів взаємодії влади і громадян.

Сфера забезпечення вищої освіти також не залишилася осторонь від таких процесів, починаючи з указу Президента України від 30 вересня 2010 р. № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» [6] та постанови Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. №752 «Про створення Єдиної державної електронної бази з питань освіти» [7].

Єдина державна електронна база з питань освіти (далі – ЄДЕБО) – це інтегрована інформаційно-телекомунікаційна система, технічні засоби якої перебувають у межах території України, яка складається із комплексу автоматизованих робочих місць, об'єднаних в єдину інформаційну систему захищеними каналами зв'язку з використанням технології віддаленого доступу, має підключення до мереж зв'язку загального користування із розмежуванням прав доступу, забезпечує захист від порушень цілісності інформації, забезпечує різні види доступності (блокування) відкритої інформації та інформації з обмеженим доступом, вимогу до захисту якої встановлено законами. Захист інформації в ЄДЕБО забезпечується шляхом створення комплексної системи захисту інформації із підтвердженою відповідністю [8].

Підключення до Єдиної державної електронної бази з питань освіти закладів вищої освіти розпочалось із 2012 року, професійних (професійно-технічних) закладів освіти – із 2013 року, а департаментів (управлінь) освіти – із 2014 року.

Станом на 01 січня 2021 року до Єдиної державної електронної бази з питань освіти підключено 673 заклади вищої освіти, які є юридичними особами, та 517 їхніх відокремлених структурних підрозділів; 1081 заклад професійної (професійно-технічної) освіти, які є юридичними особами, та 93 їхніх відокремлених структурних підрозділів; 366 інших закладів, які є юридичними особами і надають професійну (професійно-технічну) освіту або здійснюють професійно-технічне навчання, та 31 їхній відокремлений структурний підрозділ; 1453 обласних, районних, місцевих органів управління у сфері освіти [9].

Згідно зі статтею 74 Закону України «Про освіту» обов'язковими складниками Єдиної державної електронної бази з питань освіти є Реєстр суб'єктів освітньої діяльності, Реєстр здобувачів освіти, Реєстр документів про освіту, Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, Реєстр студентських (учнівських) квитків, Реєстр педагогічних працівників, Реєстр сертифікатів педагогічних працівників. Перелік та обсяг відомостей, що містять реєстри, та порядок їх ведення встановлюються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки [10].

Уся інформація, що міститься в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, окрім персональних даних та інформації з обмеженим доступом, є доступною у форматі відкритих даних, зокрема з урахуванням потреб осіб із порушенням зору. Особа має повний доступ до всіх відомостей про себе, внесених до Єдиної державної електронної бази з питань освіти. Безоплатний і вільний доступ осіб до інформації, яка міститься в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, здійснюється через офіційний веб-сайт центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки [10].

Запровадження ЄДЕБО стало досить значним кроком у запровадженні електронного врядування. Якщо спочатку таке нововведення вважалося досить складним та незрозумілим у використанні, то нині ЗВО не можуть без нього обходитися.

Згідно зі статтею 24 Закону України «Про вищу освіту» для отримання ліцензії на впровадження освітньої діяльності здобувач ліцензії подає до органу ліцензування через ЄДЕБО заяву і документи, які підтверджують відповідність забезпечення освітнього процесу заявника ліцензійним умовам запровадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти [11]. Навіть ліцензування вже здійснюється

через ЄДЕБО, адже це знімає додаткове навантаження із працівників ЗВО, Міністерства освіти та науки України, а також зменшує можливі корупційні ризики.

Нині варто відмітити такі позитивні напрями діяльності ЄДЕБО:

- забезпечено повний цикл відображення і контроль проведення щорічної вступної кампанії на навчання до ЗВО (зі створення Правил прийому до формування наказів про зарахування на навчання до ВНЗ);
- створено механізм реєстрації і супроводу повного циклу освіти студента (учня);
- здійснюється введення інформації про науково-педагогічний склад і працівників навчальних закладів, реалізовано функції формування документів про їхню атестацію, наукову діяльність;
- навчальні заклади здійснюють виключно в ЄДЕБО замовлення документів про вищу і професійно-технічну освіту державного зразка;
- взаємодія із ДП «Укрзалізниця» щодо забезпечення цілодобового автоматизованого підтвердження дійсності статусу студента (учня) за допомогою ЄДЕБО під час оформлення пільгового квитка;
- сформовано актуальну базу ліцензій, сертифікатів про акредитацію напрямів (спеціальностей), свідоцтв про атестацію навчальних закладів;
- здійснено автоматизоване формування окремих статистичних звітів навчальних закладів тощо.

Висновки. На основі вищезазначеного відмітимо, що електронне врядування є провідним інструментом публічного адміністрування у сфері забезпечення якості і доступності вищої освіти в Україні, адже ЄДЕБО як центральна інтегрована її система створена для покращення рівня надання послуг, пов'язаних із освітньою діяльністю як студентів ЗВО, так і керівництва ЗВО та МОН, що забезпечує формування і здійснює державну політику у сферах освіти і науки.

Окрім того варто відзначити, що наявність доступів до даних Реєстру суб'єктів освітньої діяльності, Реєстру здобувачів освіти, Реєстру документів про освіту, Реєстру сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, Реєстру студентських (учнівських) квитків, Реєстру педагогічних працівників, Реєстру сертифікатів педагогічних працівників допомагає багатьом учасникам освітнього процесу долучитися до контролю за процесом надання якісної і доступної вищої освіти в Україні.

Список літератури:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
2. Ковбасюк Ю.В. Електронне врядування: європейський досвід та українські перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 16. С. 81–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2010_16_22
3. Офіційний сайт – *Service Canada*. URL: <http://www.serviccanada.gc.ca/>
4. Ємельяненко О.М. Електронний уряд: інноваційні підходи до політики і управління в інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 ; Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2008. 17 с.
5. Серенок А. О. Механізми взаємодії органів влади з громадянами в системі електронного уряду : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2011. 20 с.
6. Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні: указ Президента України від 30 вересня 2010 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010#Text>
7. Про створення Єдиної державної електронної бази з питань освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. № 752. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2011-%D0%BF#Text>
8. Про затвердження Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти : Наказ Міністерства освіти та науки України від 08.06.2018 № 620. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1132-18#Text>
9. Офіційний сайт – *Єдина державна електронна база з питань освіти*. URL: <https://info.edbo.gov.ua/about/>
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
11. *Єдина державна електронна база з питань освіти*. URL: <http://www.imzo.gov.ua/wp-content/uploads/2015/11/Upravlinska-informatsiya.pdf>

Reznichenko V.O. E-GOVERNMENT IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article forms e-government in the field of higher education in Ukraine. It is emphasized that many problems in the field of higher education are related to the imperfect system of public administration, which is why the study of e-government in the field of higher education in Ukraine is relevant. It is determined that e-government is an important component of the functioning of all management processes in society on the basis of modern information and communication technologies. It is through this tool that public authorities can ensure the implementation of the principles of openness and efficiency. It is substantiated that long queues under offices, paper bureaucracy, inefficiency of interaction of public authorities, bribery for speeding up administrative procedures – were the impetus for changes in the development of e-government in Ukraine. It is noted that in addition to educational activities aimed at students, there are other improvements for employees of the Free Economic Zone, in particular, licensing is carried out through the Unified State Electronic Database on Education. It is thanks to this that the additional workload of the staff of the Free Economic Zone and the Ministry of Education and Science of Ukraine is removed, as well as the possible corruption risks are reduced. It is emphasized that all information contained in the Unified State Electronic Database on Education, except for personal data and information with limited access, is available in the format of open data, including taking into account the needs of visually impaired people. The person has full access to all information about himself entered in the Unified State Electronic Database on Education. It is concluded that access to the Register of Educational Entities, the Register of Educational Applicants, the Register of Educational Documents, the Register of External Independent Assessment Certificates, the Register of Student Tickets, the Register of Teachers, and the Register of Teachers' Certificates helps many participants in the educational process. join the control over the process of providing quality and affordable higher education in Ukraine.

Key words: e-government, Unified state electronic database on education, higher education institution, tool of public administration, information and communication technologies, public administration.